

ISSN: 1999-5601 (Print) 2663-5836 (online)

Lark Journal

Available online at: <https://lark.uowasit.edu.iq>

*Corresponding author:

Lecturer. Laith Hilal Taqi

University of Wasit – College of
Education for Pure Sciences

Email: ltaqi@uowasit.edu.iq

Prof. Jahangiri Karami

Keywords: anxiety,
cyberbullying, depression,
thoughts of suicide.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 5Oct 2024

Accepted 3Jun 2025

Available online 1 Jul 2025

The Mediating Role of Trait Anxiety in the Relationship Between Cyberbullying, Depression, and Suicidal Ideation

Abstract:

This study examines the mediating role of trait anxiety in the relationship between cyberbullying, depression, and suicidal ideation among high school students in the city of Wasit. The research was designed as a correlational descriptive study based on structural equation modeling (SEM). The sample included all high school students in the city, with 250 students randomly selected, 50 students from each of 10 schools (5 girls' schools and 5 boys' schools). Participants completed the Cyberbullying Questionnaire (2009), the Spielberger Trait Anxiety Inventory (STAI), the Beck Depression Inventory, Short Form (BDI-S), and the Beck Scale for Suicidal Ideation (BSSI). Data were analyzed using correlation coefficients and structural equation modeling through SPSS-26 and AMOS-24. The results indicated that the proposed model demonstrated good fit. They also revealed that cyberbullying is linked to depression and suicidal ideation through trait anxiety. These findings contribute to a better understanding of cyberbullying and its effects on adolescents, helping mental health professionals to identify at-risk youth early and provide them with the necessary support.

© 2025 LARK, College of Art, Wasit University

DOI: <https://doi.org/10.31185/lark.3925>

دور الوسيط لسمات القلق في العلاقة بين التئمر الإلكتروني والاكتئاب والتفكير في الانتحار.

م. ليث هلال تقى/ جامعة واسط/ كلية التربية للعلوم الصرفة

أ.د. جهانكيري كرمي

الملخص:

تتناول هذه الدراسة دور الوساطة للقلق كصفة في العلاقة بين التئمر الإلكتروني والاكتئاب وأفكار الانتحار لدى طلاب المرحلة الثانوية في مدينة واسط، إذ تم تصميم البحث كدراسة وصفية من نوع الارتباط، تعتمد على نمذجة المعادلات الهيكلية، وشملت العينة جميع طلاب المرحلة الثانوية في المدينة، إذ تم اختيار 250 طالبًا بطريقة عشوائية، بحيث تم اختيار 50 طالبًا من كل 10 مدارس موجودة (5 مدارس للبنات و5 مدارس للبنين)، وأكمل المشاركون استبيانات التئمر الإلكتروني (2009)، واختبار القلق كصفة لسبيلبرغر (STAI)، واستبيان الاكتئاب لبيك (النسخة القصيرة) (BDI-S)، واستبيان أفكار الانتحار (BSSI). تم تحليل البيانات من خلال حساب معاملات الارتباط ونمذجة المعادلات الهيكلية باستخدام برنامج SPSS-26 و AMOS-24، أظهرت النتائج أن النموذج المعروض يتمتع بملاءمة جيدة، كما أوضحت النتائج أن التئمر الإلكتروني مرتبط بالاكتئاب وأفكار الانتحار من خلال القلق كصفة، ويمكن أن تساعد نتائج هذه الدراسة في فهم أفضل للتئمر الإلكتروني وتأثيراته على المراهقين، مما يساعد المتخصصين في الصحة على التعرف مبكرًا على المراهقين المعرضين للخطر وتقديم الدعم اللازم لهم. الكلمات المفتاحية: القلق، التئمر الإلكتروني، الاكتئاب، أفكار الانتحار.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی اضطراب حالت صفت در رابطه بین آزارگری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر واسط عربی انجام شد. طرح پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر واسط عربی بود که 250 نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند به طوریکه از هر 10 مدرسه موجود (5 مدرسه دخترانه و 5 مدرسه پسرانه) 50 نفر انتخاب شد. شرکت‌کنندگان پرسشنامه‌های قلدری سایبری بافی و دایان (2009)، اضطراب حالت صفت اسپیل برگر (STAI)، پرسشنامه افسردگی بک (فرم کوتاه) (BDI-S) و پرسشنامه افکار خودکشی بک (BSSI) را تکمیل نمودند. تحلیل داده‌ها با محاسبه ضرایب همبستگی و مدلیابی معادلات ساختاری با نرم افزارهای SPSS-26 و AMOS-24 انجام شد. نتایج نشان داد مدل ارائه شده از برازش مطلوبی برخوردار است. یافته‌ها مشخص کرد آزارگری سایبری از طریق اضطراب حالت صفت با افسردگی و افکار خودکشی

رابطه دارد. نتایج این مطالعه می‌تواند به درک بهتر قلدری سایبری و تأثیرات آن بر نوجوانان کمک کند و به متخصصان سلامت کمک کند تا زودتر نوجوانان در معرض خطر را شناسایی کرده و به آن‌ها کمک‌های لازم را ارائه کنند.

مقدمه

با افزایش اشتراک گذاری اطلاعات و داده‌ها در دنیای دیجیتالی نوظهور، عصر جدیدی از اجتماعی شدن از طریق ابزارهای دیجیتال به وجود آمده و با رواج رسانه‌های اجتماعی، آزار و اذیت سایبری بیش از هر زمان دیگری متداول شده است (مارتین-کریادو و همکاران، 2021). قلدری سایبری¹، عملی غیرتهاجمی است که با هدف توهین و آسیب رساندن به دیگران انجام می‌شود و افراد و گروه‌ها از طریق اینترنت یا رسانه‌های اجتماعی دیجیتال به طور مکرر آن را انجام می‌دهند (هاندونو و همکاران، ۲۰۱۹؛ کووالسکی و همکاران، ۲۰۱۹). معمولاً قلدری شامل نقش‌های متمایز قلدر و قربانی است، اما تحقیقات نشان داده است که نقش "قلدر/قربانی" نیز ممکن است ظاهر شود. قلدر/قربانیان معمولاً افرادی هستند که در زمان‌های مختلف هم در نقش قلدر و هم در نقش قربانی کردن شرکت می‌کنند (ورانجس و همکاران، ۲۰۲۱).

چندین نویسنده (پاچین و هندوجا، ۲۰۰۶؛ اسلونجه و همکاران، ۲۰۱۳)، خاطر نشان می‌کنند که آزار و اذیت سایبری ویژگی‌های خاصی دارد، از جمله اینکه به سرعت به مخاطبان زیادی می‌رسد و به تأثیر منفی بیشتر بر قربانی کمک می‌کند، باعث احساس خجالت و شرمندگی بیشتر می‌شود؛ فرار از آن دشوار است، زیرا می‌تواند به قربانیان هر کجا که آنلاین می‌شوند دسترسی پیدا کند و با توجه به اینکه عاملان آزار اینترنتی معمولاً واکنش قربانیان را نمی‌بینند، این امر باعث می‌شود که آن‌ها کمتر احساس همدلی یا پشیمانی کنند و احتمالاً منجر به ادامه طولانی‌تر قلدری شوند. آزار و اذیت سایبری مسئله مهم و آزاردهنده‌ای است، زیرا اگر قربانیان به دلیل نگرانی از اینکه والدین ممکن است دسترسی آن‌ها به فناوری را محدود کنند، تمایلی به گفتن رویدادهای آنلاین به بزرگسالان نداشته باشند، بنابراین می‌تواند برای مدت طولانی مورد توجه قرار نگیرد (جوونن و گراس، ۲۰۰۸).

قربانی شدن توسط قلدری سایبری با افزایش ناراحتی عاطفی و افسردگی رابطه دارد. در این رابطه، آزار و اذیت سایبری احتمال بروز علائم افسردگی را در قربانیان هم در مطالعات مقطعی و هم در مطالعات طولی افزایش می‌دهد (هو و همکاران، ۲۰۲۱؛ کالوت، 2016؛ فاینشتاین، ۲۰۱۴؛ کووالسکی، ۲۰۱۴؛ گامز-گوادیکس و همکاران، ۲۰۱۳). حملات از طریق اینترنت اغلب به عنوان محرک‌هایی برای افسردگی

¹ Cyberbullying

در قربانیان عمل می‌کنند (گامز-گوادیکس و همکاران، ۲۰۱۳)، که به وخامت چشمگیر کیفیت زندگی قربانیان تبدیل می‌شود، که می‌تواند تأثیر منفی زیادی در زمینه‌های اجتماعی، تحصیلی و عاطفی داشته باشد. علاوه بر این، مطالعات متعدد نشان می‌دهد که شروع افسردگی در نوجوانی بزرگترین پیش‌بینی کننده افسردگی در بزرگسالی است (هانکین، ۲۰۰۵). به نظر می‌رسد که آزار و اذیت سایبری با همبسته‌های مختلف افسردگی، مانند عزت نفس پایین (دیدن و همکاران، ۲۰۰۹) و افکار و تلاش‌های خودکشی مرتبط است (جینی و اسپلاژ، ۲۰۱۵؛ ون گیل و همکاران، ۲۰۱۴). بنابراین، آزار و اذیت سایبری ممکن است یک خطر بزرگ برای ایجاد افسردگی مادام العمر باشد. به علاوه از سوی دیگر مشخص شده است که نمرات اضطراب صفت در افراد افسرده بالاتر از افراد عادی است (تقوی و همکاران، ۲۰۱۳). و بین اضطراب صفت با نشانه‌های افسردگی رابطه معنی داری وجود دارد (میکائیلی و همکاران، ۲۰۲۳).

خودکشی² دومین عامل مهم مرگ و میر نوجوانان پس از تصادفات رانندگی است، رفتار خودکشی یک فرآیند پیچیده است که از افکار خودکشی (فکر کردن در مورد پایان دادن به زندگی)، برنامه‌ریزی برای خودکشی (فکر کردن در مورد روش‌ها، مکان‌ها، چارچوب زمانی)، تا اقدام و احتمالاً پایان دادن به خودکشی شروع می‌شود (دومون و پورتزکی، ۲۰۱۴). اگرچه مطالعات کمی بر روی رابطه بین آزار و اذیت اینترنتی و افکار خودکشی متمرکز شده است، نتایج نشان می‌دهد که آزار و اذیت اینترنتی به اندازه قدری سنتی با افکار خودکشی مرتبط است (اشنایدر و همکاران، ۲۰۱۲؛ هی و ملدروم، ۲۰۱۰؛ هندوجا و پاچین، ۲۰۱۰). در مقایسه با افرادی که با روش‌های سنتی‌تر مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرند، نوجوانانی که مورد آزار و اذیت سایبری قرار می‌گیرند، کمتر احتمال دارد که گزارش دهند و به دنبال کمک باشند، بنابراین سطح حمایت اجتماعی آن‌ها کاهش می‌یابد و آن‌ها را در معرض خطر بیشتری برای افکار خودکشی قرار می‌دهد (بونانو و هایمل، ۲۰۱۳). هم قربانی شدن و هم ارتکاب زورگویی سایبری به طور مثبت با افکار و رفتار خودکشی مرتبط است (لیتویلر و براوش، ۲۰۱۳؛ خودکشی عامل اصلی مرگ و میر در جهان است و از این رو شواهد فزاینده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر زندگی افراد به ویژه نوجوانان تأثیر می‌گذارد و آن‌ها را تغییر می‌دهد و به عنوان پدیده‌ای متأثر از عوامل اجتماعی و محیطی شناخته شده است. (سهاد & سعد، 421، 2024).

باومن و همکاران، ۲۰۱۳؛ اشنایدر و همکاران، ۲۰۱۲؛ هندوجا و پاچین، ۲۰۱۰). به علاوه نتایج مطالعه اهرینگ و همکاران (۲۰۰۶) حاکی از آن است که هم اضطراب حالت و هم اضطراب صفت از عوامل

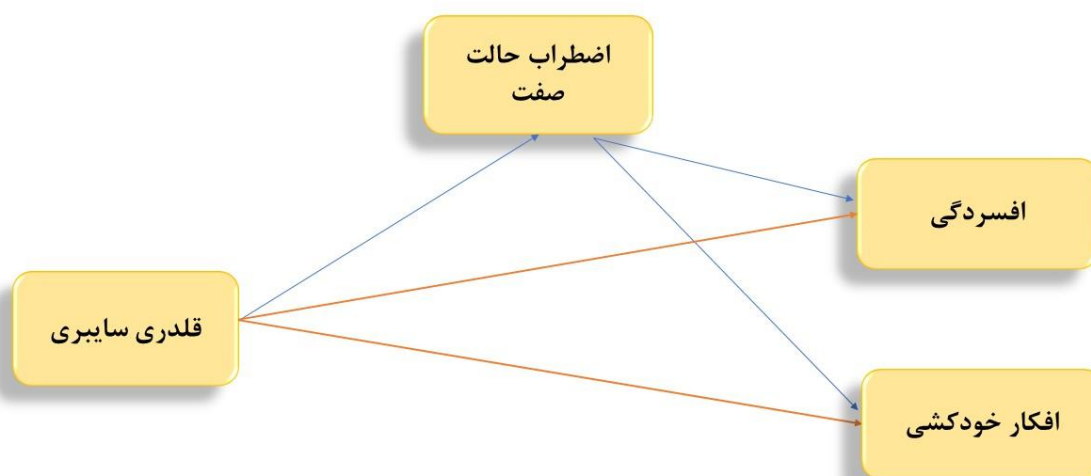
² suicide

خطر برای رفتار خودکشی در نوجوانان هستند. با این حال، به نظر می‌رسد تنها اضطراب صفت از نظر تأثیر آن بر خطر رفتار خودکشی نسبتاً مستقل از افسردگی باشد. نوجوانانی که اقدام به خودکشی کرده بودند سطوح بالاتری از اضطراب صفت را نسبت به افرادی که اقدام به خودکشی نکرده بودند، نشان دادند.

اضطراب حالت، واکنشی هیجانی می‌باشد که در موقعیت‌های مختلف تغییر می‌کند. به عبارتی فشار روانی می‌تواند باعث واکنش‌های قابل مشاهده‌ای شود که آن را اضطراب حالت می‌گویند. میزان اضطراب تجربه شده برای فرد، به شدت محرکی که فشار را ایجاد می‌کند (به شکلی که فرد آن را ادراک می‌کند) بستگی دارد. به عبارتی ارزیابی فرد از موقعیت می‌باشد که شدت فشار را تعیین می‌کند (گراث و جان، 2003). اضطراب صفت یک ویژگی یا خصیصه شخصیتی می‌باشد که میزان واکنش‌های هیجانی فرد را نسبت به فشار موقعیت و شرایطی که با آن مواجه است، نشان می‌دهد. اضطراب صفت را می‌توان به عنوان احساس ناراضایتی و ناراحتی ناشی از درک موقعیت‌های خنثی به عنوان خطرناک و تحقیرکننده توسط فرد تعریف کرد (اوزن، 2018). تحقیقات بر روی مکانیسم‌های شناختی اضطراب صفت نشان می‌دهد که افراد دارای اضطراب صفت بالا، متفاوت از افراد دارای اضطراب صفت کم، به اطلاعات تهدیدکننده واکنش نشان می‌دهند. اضطراب صفت با سوگیری توجه نسبت به تهدید همراه است (بار-هایم و همکاران، 2007). افراد دارای اضطراب صفت بالا در مهار اطلاعاتی که موجب پرت شدن حواس می‌شوند، حتی در شرایط غیر استرس‌زا توانایی کمی دارند (پاچنو-اونگوتی و همکاران، 2011).

افسردگی و خودکشی در نوجوانان یک مشکل مهم بهداشت عمومی در سطح جهانی است زیرا میزان این موارد در بسیاری از کشورها رو به افزایش بوده است. بنابراین، برنامه‌های پیشگیری مبتنی بر شواهد برای مداخله و پیشگیری موثر بسیار نیاز است. درک بهتر افسردگی و افکار خودکشی ممکن است به متخصصان سلامت کمک کند تا زودتر نوجوانان در معرض خطر را شناسایی کرده و به آن‌ها کمک لازم را ارائه کنند. آزار و اذیت سایبری از نظر روانشناختی مضر است و تأثیراتی از مشکلات عاطفی (خشم، ترس، سرزنش خود و غیره)، مشکلات اجتماعی (عزت نفس پایین، تنهایی)، مشکلات جسمی (از دست دادن خواب، اختلال خوردن و غیره)، تا افکار خودکشی دارد (ون گیل و همکاران، ۲۰۱۴؛ بونانو و هایمل، ۲۰۱۳؛ اولوئوس و بریویک، ۲۰۱۴؛ هولت و همکاران، ۲۰۱۵). با توجه به ادبیات موجود مطالعه‌ای وجود ندارد که به طور خاص نقش میانجی اضطراب حالت و صفت را در رابطه بین قلدری سایبری با تغییرات در سطح افسردگی و افکار خودکشی دانش‌آموزان در کشور عراق بررسی کرده باشد.

بنابراین در این مطالعه به بررسی این مورد پرداخته خواهد شد که آیا اضطراب حالت و صفت می‌تواند بین قلدری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی دانش‌آموزان شهر واسط عراق نقش میانجی داشته باشد؟

شکل 1. مدل مفروض رابطه قلدری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی از طریق اضطراب حالت صفت
روشن

طرح پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد و برای رسیدن به هدف پژوهش از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر واسط عراق بودند که 250 نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند بطوریکه از هر 10 مدرسه موجود (5 مدرسه دخترانه و 5 مدرسه پسرانه) 25 نفر انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش حاضر شامل تمایل به شرکت در پژوهش و اینکه دانش‌آموزان دوره دبیرستان باشند و سن آنها 17 تا 18 سال باشد، ملاک خروج نیز عدم همکاری در تکمیل پرسشنامه‌ها بود. در خصوص روش اجرای پژوهش حاضر نخست پیشینه پژوهش بررسی شد. بدین صورت که در مرحله نخست با استفاده از رویکرد کتابخانه‌ای پیشینه پژوهشی و بنیان‌های نظری مرتبط با متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات لازم شامل کتب، مقالات، مجلات، گزارش‌های پژوهشی، مدارک و اسناد موجود، از طریق اینترنت و روش میدانی جمع‌آوری شد. پس از تایید موضوع، تعداد متغیرها و زیر مقیاس‌های آن‌ها، با کسب اجازه و بیان اهداف پژوهش از مدیریت اداره آموزش و پرورش شهر واسط معرفی‌نامه اخذ شد. پس از آماده‌سازی پرسشنامه‌ها، با مراجعه به مدارس منتخب و کسب اجازه و هماهنگی مسئولین مدارس پیش

از تکمیل پرسشنامه، اهداف پژوهش و توضیحاتی در رابطه با عدم وجود اطلاعات هویتی، رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات شرکت‌کنندگان برای آن‌ها ارائه شد و رضایت آگاهانه آن‌ها برای شرکت در این پژوهش اخذ گردید. در صورت رضایت و تمایل نوجوانان، پرسشنامه‌های مربوطه در اختیار آن‌ها قرار گرفت و از آن‌ها درخواست شد تا با دقت و صداقت به سوالات پاسخ داده و از پاسخ دادن به سوالات به صورت شانسی پرهیز کنند، همچنین تا حد امکان سوالی را بدون پاسخ رها نکنند و در صورت وقوع مشکل از پژوهشگر کمک بخواهند. داده‌های آماری در دوبخش توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، در بخش توصیفی از فراوانی، میانگین، واریانس و انحراف معیار و در بخش استنباطی از همبستگی پیرسون و تحلیل معادلات ساختاری استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه 25 و AMOS نسخه 24 استفاده شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه قلدری سایبری

این مقیاس توسط بافی و دایان در سال 2009 ساخته شده است و دارای 18 گویه با یک مقیاس لیکرت 5 درجه‌ای (کاملاً مخالفم=1، مخالفم=2، نظری ندارم=3، موافقم=4، کاملاً موافقم=5) قلدری سایبری را می‌سنجد. قلدری سایبری در این مقیاس با گرفتن نمرات بالا مشخص می‌شود. برای تأیید همسانی درونی مقیاس قلدری سایبری، ضریب همبستگی پیرسون بین نمرات هر سوال و نمره کل مقیاس، پس از اعمال مقیاس بر روی یک نمونه اکتشافی غیر از نمونه مورد مطالعه، محاسبه شد. ضرایب همبستگی آیت‌های مقیاس قلدری سایبری با نمره کل مقیاس بین (0/67 تا 0/92) بدست آمد که نشان‌دهنده اعتبار همسانی درونی مناسب برای رویه‌های این مقیاس است. همچنین پایایی مقیاس با اعمال آن بر روی یک نمونه متشکل از 28 دانش‌آموز دختر با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برآورد شد که در آن پایایی مقیاس 0/84 بدست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب آن می‌باشد (الله و همکاران، 2021). حشام عبدالفتاح المکانین، نجات احمد یونس و غالب محمد الحیاری (2017) نیز آلفای کرونباخ این پرسشنامه را 0/82 گزارش کرده‌اند.

پرسشنامه افسردگی بک (BDI-S)

این پرسشنامه به صورت یک پرسشنامه خودگزارشی است و از ۱۳ ماده تشکیل شده که آزمودنی برای هر ماده یکی از چهار گزینه‌ای را که نشان‌دهنده شدت علامت افسردگی در مورد خویش است را بر می‌گزیند. هر ماده نمره‌ای بین صفر تا ۳ می‌گیرد، به طوریکه گزینه ۱ نمره ۳، گزینه ۲ نمره ۲، گزینه ۳ نمره ۱ و گزینه ۴ صفر تعلق می‌گیرد، بدین ترتیب نمره کل پرسشنامه دامنه‌ای از صفر تا ۳۹ دارد.

نمره افسردگی فرد با جمع نمرات گزینه‌های انتخاب شده توسط فرد به دست می‌آید. نمره ۴ و کمتر از ۴ نشان دهنده عدم وجود افسردگی یا کمترین حد افسردگی، نمره بین ۵-۷ نشان دهنده افسردگی خفیف، نمره بین ۸-۱۵ نشان دهنده افسردگی متوسط و نمره بین ۱۶-۳۹ نشان دهنده افسردگی شدید می‌باشد. نمره کمتر از ۴ نشان دهنده انکار احتمالی افسردگی، وانمود خوب برای افراد حتی سالم است. نمودهای بسیار بالا حتی برای افراد به شدت افسرده حاکی از اغراق احتمالی افسردگی یا احتمال وجود اختلال شخصیت نمایشی یا مرزی است. با این حال میزان شدید افسردگی نیز در این افراد دیده می‌شود. یک زمینه خاص هشدار دهنده، خطر بالقوه خودکشی است که بر حسب نمره آزمودنی در ماده های ۷ (افکار یا آرزوی خودکشی) و ۲ (بدبینی) مشخص می‌شود. در ارتباط با روایی و پایایی این پرسشنامه نتایج فراتحلیل انجام شده در مورد پرسشنامه افسردگی بک حاکی از آن است که ضرایب همسانی درونی آن بین ۰/۷۳ تا ۰/۹۳ با میانگین ۰/۸۶ است. ضرایب اعتبار حاصل از بازآزمایی بر حسب فاصله بین دفعات اجرا و نوع جمعیت در دامنه ۰/۴۸ تا ۰/۸۶ قرار دارد (بک و همکاران، ۱۹۸۸، به نقل از گراث مارنات، ۲۰۰۳، به نقل از فتحی آشتیانی و همکاران، ۱۳۸۸).

پرسشنامه افکار خودکشی بک (BSSI)

پرسشنامه افکار خودکشی بک (BSSI) در سال ۱۹۶۱ توسط آرون بک ساخته شد. این مقیاس دارای ۱۹ ماده می‌باشد. سوالات این مقیاس مواردی از قبیل آرزوی مرگ، تمایل به خودکشی به صورت فعال و نافع، مدت و فراوانی افکار خودکشی، احساس کنترل بر خود، عوامل بازدارنده خودکشی و میزان آمادگی فرد جهت اقدام به خودکشی را مورد سنجش قرار می‌دهد. مقیاس این پرسشنامه بر اساس طیف ۳ درجه‌ای از ۰ تا ۲ تنظیم شده است. نمره کلی فرد بر اساس جمع نمرات وی محاسبه می‌شود که از ۰ تا ۳۸ قرار دارد. ارزیابی افکار خودکشی در فرد بر اساس نمره کسب شده توسط افراد به صورت فاقد افکار خودکشی (نمره ۰ تا ۳)، دارای افکار خودکشی کم (نمره ۴ تا ۱۱) و دارای افکار خودکشی پرخطر (نمره ۱۲ و بیشتر) خواهد بود. مدت زمان تکمیل پرسشنامه به طور متوسط ۱۰ دقیقه می‌باشد. در آزمون افکار خودکشی بک پنج سوال وجود دارد که سوالات غربالگری نام دارند. اگر پاسخ‌ها نشان‌دهنده تمایل به خودکشی فعال یا نافع باشد، سپس آزمودنی باید ۱۴ سوال بعدی را نیز ادامه دهد. همچنین پرسشنامه افکار خودکشی بک (BSSI) ترکیبی از سه عامل می‌باشد: تمایل به مرگ، آمادگی برای خودکشی و تمایل به خودکشی واقعی. بک، استییر و براون با استفاده از روش آلفای کرونباخ، پایایی آزمون را بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۷ به دست آوردند. شایگان‌فر (۱۳۹۹) پایایی مقیاس افکار خودکشی بک را با به کارگیری آلفای کرونباخ ۰/۸۳ برآورد کرد.

پرسشنامه اضطراب حالت و صفت اسپیل برگر (STAL)

این پرسشنامه توسط اسپیل برگر، گورساچ و لوسین (۱۹۷۰) تدوین و اعتباریابی شده است. ۴۰ ماده دارد و شامل دو مقیاس اضطراب حالت و اضطراب صفت است که هر کدام را با ۲۰ ماده می‌سنجد. برای پاسخگویی به اضطراب حالت، آزمودنی‌ها باید یک از گزینه‌های (۱) خیلی کم (۲) کم (۳) زیاد و (۴) خیلی زیاد را که به بهترین وجه ممکن احساس آن‌ها را بیان می‌کند، انتخاب کنند. همچنین برای پاسخگویی به مقیاس اضطراب صفت، آزمودنی‌ها باید یکی از گزینه‌های (۱) تقریباً هرگز (۲) گاهی اوقات (۳) بیشتر اوقات و (۴) تقریباً همیشه را که نشان دهنده احساس معمولی و غالب آن‌ها است انتخاب کنند. اسپیل برگر و گروش (۱۹۷۰) ضریب آلفای کرونباخ مقیاس‌های اضطراب حالت و اضطراب صفت را به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۹۰، همچنین ضرایب بازآزمایی مقیاس اضطراب حالت از ۰/۱۶ تا ۰/۸۶ و برای مجموع، ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ را گزارش کرده‌اند.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه در جدول ۱ نشان داده شده است. از ۲۵۰ نفر شرکت کننده در پژوهش ۱۲۵ نفر (۵۰ درصد) خانم و ۱۲۵ نفر (۵۰ درصد) آقا بودند.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۱۲۵	۵۰
مرد	۱۲۵	۵۰
مجموع	۲۵۰	۱۰۰.۰

در جدول ۲ میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون چولگی و کشیدگی برای بررسی نرمالیه گزارش شده است. شاخص‌های میانگین و انحراف استاندارد متغیرها نشانگر پراکندگی مناسب داده‌ها و شاخص‌های چولگی و کشیدگی حاکی از طبیعی بودن توزیع می‌باشند. ماتریس همبستگی مبنای تجزیه و تحلیل مدل‌های علی، بویژه مدلسازی معادلات ساختاری است، بنابراین قبل از پرداختن به آزمون الگوی نظری، ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش همراه با ضرایب همبستگی و سطوح معنی داری آنها در جدول ۲ آمده است.

جدول 2. اطلاعات توصیفی و همبستگی متغیرهای پنهان پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	1	2	3	4
آزارگری سایبری	21/10	7/76	-0/147	-0/364	1			
اضطراب	59/40	5/22	0/125	-0/436	0/006**	1		
افسردگی	17/91	10/46	1/062	1/070	0/044**	0/031	1	
افکار خودکشی	14/58	7/81	0/353	-0/352	0/247**	0/01**	0/240**	1

ضرابایی که با علامت ** مشخص شده اند در سطح اطمینان 95 درصد معنادار هستند.

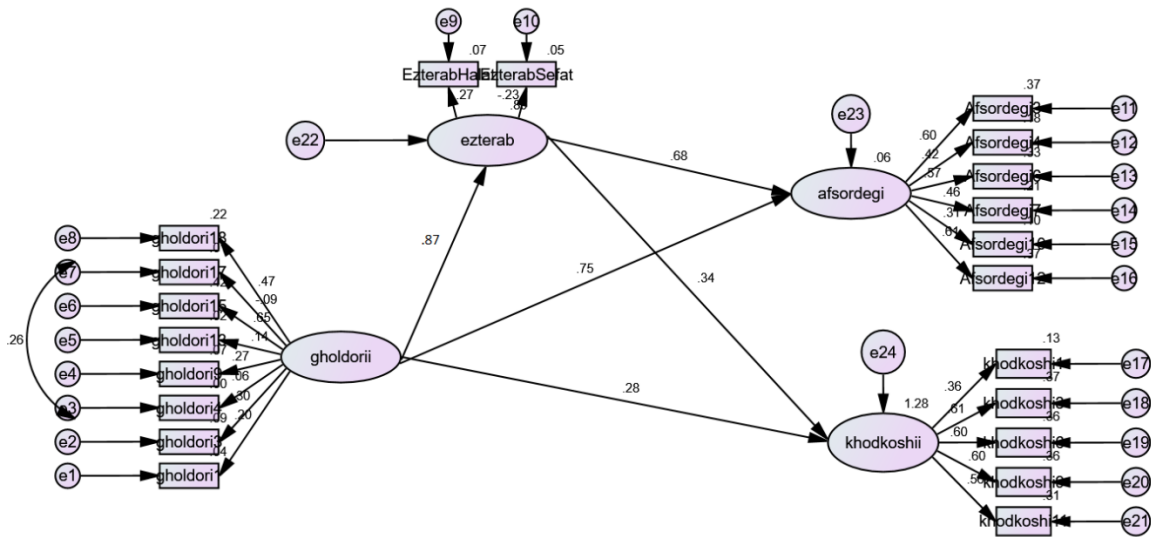
شاخص‌های میانگین و انحراف استاندارد متغیرها نشانگر پراکندگی مناسب داده‌ها و شاخص‌های چولگی و کشیدگی حاکی از طبیعی بودن توزیع متغیرهای پژوهش می‌باشند. عبارت دیگر به دلیل اینکه میزان چولگی و کشیدگی در بازه 2 الی 2- بدست آمده است، حاکی از توزیع نرمال متغیرها می‌باشد. همچنین با توجه با این نکته که ماتریس همبستگی مبنای تجزیه و تحلیل مدل‌های علی، خصوصاً مدل‌یابی معادلات ساختاری است، لذا قبل از پرداختن به آزمون الگوی نظری، ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش همراه با ضرایب همبستگی و سطوح معنی‌داری آنها در جدول (2) ارائه می‌شود تا رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به جدول (2) تقریباً بین تمام متغیرهای پژوهش رابطه معنی‌داری وجود داشت. بیشترین ضریب همبستگی بین آزارگری سایبری و افکار خودکشی با ضریب 0/247 و کمترین ضریب همبستگی آزارگری سایبری و اضطراب با ضریب 0/006 بود. جدول 3 شاخص‌های برازش مرتبط با این مدل را نشان می‌دهد.

جدول 3. شاخص‌های برازش مدل پژوهش

شاخص	X ² /Df	CFI	GFI	AGFI	RMSEA
پژوهش حاضر	1/77	0/92	0/94	0/92	0/064
حداقل پذیرش	-	بیشتر از 0/90	بیشتر از 0/90	بیشتر از 0/80	کمتر از 0/08

در مجموع با توجه به مقادیر شاخص‌های برازش الگوی تدوین‌شده و مرز مقادیر قابل قبول که در جدول 3 ذکر شده، می‌توان گفت که مدل ارائه‌شده در این پژوهش مورد قبول است. به عبارت دیگر، با مدنظر قرار دادن دامنه مطلوب برای این شاخص‌ها، می‌توان گفت داده‌ها مدل نظری پژوهش را تا حد زیادی

حمایت می کنند. در نتیجه، این شاخص ها دلالت بر قابل قبول بودن مدل دارند. شکل 1 نشان دهنده مدل پژوهش است و نتایج ضرایب مستقیم مدل در جدول 4 نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل ساختاری پژوهش

جدول 4. نتایج ضرایب مسیر مدل معادلات ساختاری بررسی نقش میانجی اضطراب در رابطه بین آزارگری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی

پی	آماره آزمون	خطای معیار	ضریب مسیر		
<0.001	7/410	0/065	0/871	آزارگری سایبری	اضطراب
<0.001	5/780	0/052	0/750	آزارگری سایبری	افسردگی
<0.001	10/300	0/072	0/287	آزارگری سایبری	افکار خودکشی
<0.001	4/085	0/037	0/682	اضطراب	افسردگی
<0.001	6/870	0/053	0/342	اضطراب	افکار خودکشی

چنانکه در شکل ۲ دیده می شود، مسیرهای مدل معنی دار بود. بر اساس جدول 4 مقادیر استاندارد ضرایب رگرسیونی مسیر آزارگری سایبری با افسردگی از طریق اضطراب مثبت و معنی دار و مسیر آزارگری

سایبری با افکار خودکشی از طریق اضطراب مثبت و معنی دار بود. برای برآورد و تعیین معنی داری مسیرهای غیرمستقیم از آزمون سوبل استفاده شد که نتایج آن در جدول 5 نشان داده شده است. جدول 5. نتایج برآورد نقش میانجی اضطراب در رابطه بین آزارگری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی و آزمون معنی داری آنها به روش سوبل

مسیر	ضریب سوبل	P
افسردگی >---> اضطراب >---> آزارگری سایبری	10/80	0.001
افکار خودکشی >---> اضطراب >---> آزارگری سایبری	5/77	0.001

نتایج جدول 5 نشان می‌دهد که اضطراب نقش میانجی در رابطه آزارگری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی دارد و این مسیرها معنی دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف بررسی نقش میانجی اضطراب حالت صفت در رابطه بین آزارگری سایبری با افسردگی و افکار خودکشی در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر واسط عربی انجام شد. نتایج بدست آمده از مدلسازی معادلات ساختاری نشان داد که مدل مفروض از برازش مناسبی در نمونه مورد مطالعه برخوردار است. یافته‌ها در رابطه با فرضیه اول مطابق با جدول 5 نشان می‌دهد که میزان ضریب سوبل رابطه آزارگری سایبری با افسردگی از طریق اضطراب حالت صفت برابر 10/80 به‌دست آمده است؛ بر اساس مقدار P با اطمینان 99 درصد می‌توان فرضیه اول را تایید کرد و نتیجه گرفت که بین آزارگری سایبری با افسردگی از طریق اضطراب حالت صفت رابطه وجود دارد. بنابراین فرضیه اول این پژوهش تایید می‌شود که با پژوهش‌های پیشین (هو و همکاران، 2019؛ وانگ و همکاران، 2019؛ مارسیانو و همکاران، 2020؛ مارتینز و مونتیکادو، 2020؛ دوماس و میجت، 2020) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که زورگویی سایبری به طور قابل توجهی با افسردگی مرتبط است و به نظر می‌رسد که اضطراب تا حدی یا به طور کامل این رابطه را در جمعیت بالینی و غیربالینی واسطه می‌کند (هو و همکاران، 2019؛ وانگ و همکاران، 2019). مشخص شد که سطوح بالای افسردگی و استرس احتمال اینکه افراد هم قربانی زورگویی سایبری و هم مرتکب زورگویی سایبری باشند را افزایش می‌دهد (مارتینز-مونتیکادو، 2020). علاوه بر این، به نظر می‌رسد قربانیان سایبری و متجاوزان سایبری سطوح مشابهی از افسردگی دارند (تومسا و همکاران، 2013). متآنالیز اخیری که توسط مارسیانو و همکاران

انجام شد، داده‌های طولی موجود در مورد ارتکاب آزار و اذیت سایبری و قربانی شدن در جوانان را بررسی کرد. مطالعه آنها شامل 56 مطالعه طولی بود و نتایج نشان داد که ارتکاب زورگویی سایبری به طور کلی رفتارهای مشکل‌ساز بیرونی را در طول زمان تعیین می‌کند، در حالی که قربانی آزار سایبری یک عامل خطر برای افسردگی و اضطراب است. علاوه بر این، افسردگی، اضطراب و استفاده از اینترنت در طول زمان، پیش‌بینی‌کننده‌های قابل توجهی برای قربانی آزار و اذیت سایبری هستند (مارسیانو و همکاران، 2020). همچنین تحقیقات موازی نشان می‌دهند که مشاهده آزار و اذیت سایبری با افسردگی و اضطراب مرتبط است (دوماس و میجت، 2020؛ رایت و همکاران، 2018)، حتی پس از کنترل اثرات مشاهده قلدری در مدرسه (دوماس و میجت، 2020).

یافته‌ها در رابطه با فرضیه دوم مطابق با جدول 5 نشان می‌دهد میزان ضریب سوبل رابطه آزارگری سایبری با افکار خودکشی از طریق اضطراب حالت صفت برابر 5/77 به‌دست آمده است؛ بر اساس مقدار P با اطمینان 99 درصد می‌توان فرضیه دوم را تایید کرد و نتیجه گرفت که بین آزارگری سایبری با افکار خودکشی از طریق اضطراب حالت صفت رابطه وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم این پژوهش نیز تایید می‌شود که با پژوهش‌های پیشین (هیندا و پاتچین، 2010؛ کیم و همکاران، 2018؛ کیم و همکاران، 2020؛ سمپاسا و همکاران، 2014؛ اشنایدر و همکاران، 2012؛ هندوجا و پچین، 2010؛ کراس و همکاران، 2015؛ سنت و همکاران، 2019) همسو می‌باشد. نتایج پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که یکی از نگران‌کننده‌ترین اثرات قربانی شدن آزار اینترنتی مربوط به تفکر و رفتار خودکشی است (کیم و همکاران، 2018). یافته‌ها تأیید کرده‌اند که قربانی آزار سایبری بودن یک متغیر پیش‌بینی‌کننده برای تفکر خودکشی، سطوح بالای اضطراب، افسردگی و استرس است (اشنایدر و همکاران، 2012؛ کووالسکی و همکاران، 2014؛ ون گیل و همکاران، 2014). بسیاری از مطالعات روابط نزدیک موجود بین تفکر خودکشی، اضطراب، افسردگی و استرس و قلدری سنتی را نشان داده‌اند. با این حال، مطالعات کمی به طور خاص آزار و اذیت سایبری را در نظر گرفته‌اند (فاجر و همکاران، 2014؛ جنارو و همکاران، 2017؛ شنک و فریمو، 2012). مطابق با مطالعات، هم ارتکاب آزارگری سایبری و هم قربانی شدن سایبری به طور مثبت با افکار و رفتار خودکشی مرتبط است (لیتویلر و براوش، ۲۰۱۳؛ باومن و همکاران، ۲۰۱۳؛ اشنایدر و همکاران، ۲۰۱۲؛ هندوجا و پچین، ۲۰۱۰). به علاوه نتایج مطالعه اهرینگ و همکاران (۲۰۰۶) نشان داده است که هم اضطراب حالت و هم اضطراب صفت از عوامل خطر برای رفتار خودکشی در نوجوانان هستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت اضطراب حالت صفت با تأثیری که از آزارگری سایبری می‌پذیرد و افزایش می‌یابد به نوبه خود موجب بالارفتن افکار خودکشی نیز می‌شود. از

آنجایی که دانش آموزانی که قربانی آزار و اذیت سایبری می‌شوند، بیشتر در معرض خطر ابتلا به اختلالات هیجانی و تفکر خودکشی هستند، باید درمان‌ها و مداخلات پیشگیرانه برای عمل بر این سطوح از اضطراب، افسردگی و استرس در دانش‌آموزان ارائه شود. از یک سو هدف، کاهش این اختلالات عاطفی است که باعث عدم تعادل فردی، عاطفی و تحصیلی می‌شود و از سوی دیگر، مستقیماً بر روی افکار خودکشی عمل می‌کند و بالاتر از همه، سطوح اضطراب، افسردگی و استرس این قربانیان را کنترل می‌کند.

از محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌توان به این موارد اشاره کرد که در این پژوهش از پرسشنامه‌های خودگزارش دهی استفاده شده است، بنابراین امکان سوگیری وجود دارد. علاوه بر این در مطالعه حاضر از طرح مقطعی استفاده شده است، بنابراین نمی‌توان جهت علی رابطه را مشخص کرد. در نهایت با توجه به اینکه این پژوهش در شهر واسط اجرا شده است و نمونه مورد مطالعه از منطقه جغرافیایی خاص هستند، تعمیم به مناطق جغرافیایی دیگر را با مشکل رو به رو می‌کند.

پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی این مطالعه با روش‌های غیر خودگزارش‌دهی مانند مصاحبه با دانش‌آموزان استفاده شود. به علاوه پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی از طرح‌های طولی برای استنباط روابط علی استفاده شود و این مطالعه در گروه‌های سنی دیگر اجرا شود که امکان مقایسه را فراهم آورد و در نهایت به پژوهشگران آتی پیشنهاد داده می‌شود که این پژوهش در مناطق مختلف جغرافیایی اجرا شود.

در خصوص پیشنهادات کاربردی نیز می‌توان بیان داشت پرسنل مدرسه می‌توانند والدین را در مورد آزار و اذیت سایبری و چگونگی تأثیر آن بر دانش‌آموزانی که شاهد آزار اینترنتی هستند، آموزش دهند. درگیر کردن والدین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا آزار و اذیت اینترنتی فراتر از محوطه مدرسه و ساعات مدرسه گسترش می‌یابد. پرسنل مدرسه می‌توانند از ارائه آموزش در مورد مشاهده آزار و اذیت سایبری، رفتار تماشاچیان آزار و اذیت سایبری و نحوه گزارش دادن مزاحمت سایبری حمایت کنند. علاوه بر این فراهم آوردن مهارت‌هایی برای دانش‌آموزان برای عمل به شیوه‌های مناسب هنگام مشاهده آزار و اذیت اینترنتی ممکن است منجر به کاهش علائم افسردگی و اضطراب اجتماعی مرتبط با مشاهده آزار و اذیت سایبری شود. صرف زمان کمتر آنلاین بودن در فضای مجازی، خطرات تبدیل شدن به یک قربانی سایبری و تداوم زورگویی سایبری را کاهش می‌دهد. بنابراین استراتژی‌های مداخله در محیط مدرسه و خانواده نیز باید با هدف کاهش زمان صرف شده در فضای مجازی توسط کودکان و نوجوانان و جایگزینی آن با اختصاص زمان ارزشمند برای ارتباطات خانوادگی و ارتباطات حضوری با همسالان باشد.

مصادر

- (١٣٨٨). آزمون هاي روان شناختي – ارزشيابي شخصيت و سلامت روان. انتشارات بعثت. فتحي آشتياني، علي سعد الله عبد الكاظم عباس م. (2024). علاقة التشهير الالكتروني بالانتحار لدى ., سهاد حسن شويخ م <https://doi.org/10.31185/lark.3860>, 438-419. 16(4 /Pt2), لارك. المراهقات
- Bar-Haim, Y., Lamy, D., Pergamin, L., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2007). Threat-related attentional bias in anxious and nonanxious individuals: a meta-analytic study. *Psychological bulletin*, 133(1), 1.
- Bauman, S., Toomey, R. B., & Walker, J. L. (2013). Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students. *Journal of adolescence*, 36(2), 341-350.
- Bonanno, R. A., & Hymel, S. (2013). Cyber bullying and internalizing difficulties: Above and beyond the impact of traditional forms of bullying. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 685-697.
- Calvete, E., Orue, I., & Gámez-Guadix, M. (2016). Cyberbullying victimization and depression in adolescents: The mediating role of body image and cognitive schemas in a one-year prospective study. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(2), 271-284.
- Cénat, J. M., Smith, K., Hébert, M., & Derivois, D. (2019). Cybervictimization and suicidality among French undergraduate Students: A mediation model. *Journal of affective disorders*, 249, 90–95. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.02.026>
- Cross, D., Lester, L., & Barnes, A. (2015). A longitudinal study of the social and emotional predictors and consequences of cyber and traditional bullying victimisation. *International journal of public health*, 60(2), 207–217.
- Didden, R., Scholte, R. H. J., Korzilius, H., De Moor, J. M. H., Vermeulen, A., O'Reilly, M., et al. (2009). Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings. *Developmental Neurorehabilitation*, 12, 146–151.
- Doumas, D. M., & Midgett, A. (2020). Witnessing cyberbullying and internalizing symptoms among middle school students. *European Journal of Investigation in Health, Psychology\ and Education*, 10(4), 957–966.
- Dumon, E., & Portzky, G. (2014). Suicide prevention toolkit for media professionals. *Work package*, 6.

- Faucher, C., Jackson, M., & Cassidy, W. (2014). Cyberbullying among university students: Gendered experiences, impacts, and perspectives. *Education Research International*, 2014(1), 698545.
- Feinstein, B. A., Bhatia, V., & Davila, J. (2014). Rumination mediates the association between cybervictimization and depressive symptoms. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(9), 1732–1746.
- Gámez-Guadix, M., Orue, I., Smith, P. K., & Calvete, E. (2013). Longitudinal and reciprocal relations of cyberbullying with depression, substance use, and problematic Internet use among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 53, 446–452.
- Gini, G., & Espelage, D. L. (2015). Peer victimization, cyberbullying, and suicide risk in children and adolescents. *JAMA*, 312(5), 545–546.
- Gross, J. J., & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of personality and social psychology*, 85(2), 348.
- Handono, S. G. Laeheem, K. & Sittichai, R. (2019). Factors related with cyberbullying among the youth of Jakarta, Indonesia. *Children and Youth Services Review*, 99, 235-239.
- Hankin, B. L. (2005). Childhood maltreatment and psychopathology: prospective test of attachment, cognitive vulnerability and stress as mediating process. *Cognitive Therapy and Research*, 29, 645–671.
- Hay, C., & Meldrum, R. (2010). Bullying victimization and adolescent self-harm: Testing hypotheses from general strain theory. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(5), 446-459.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of suicide research*, 14(3), 206-221.
- Holt, M.K., Vivolo-Kantor, A.M., Polanin, J.R., Holland, K.M., Degue, S., Matjasko, J.L., Wolfe, K., Reid, G. (2015). Bullying and suicidal ideation and behaviors: A metaanalysis, *Pediatrics*, 135, 496–509.
- Hu, H.-F.; Liu, T.-L.; Hsiao, R.C.; Ni, H.-C.; Liang, S.H.-Y.; Lin, C.-F.; Chan, H.-L.; Hsieh, Y.-H.; Wang, L.-J.; Lee, M.-J.; et al. (2019) Cyberbullying Victimization and Perpetration in Adolescents with High-Functioning Autism Spectrum Disorder: Correlations with Depression, Anxiety, and Suicidality. *J. Autism Dev. Disord*, 49, 4170–4180.
- Hu, Y., Bai, Y., Pan, Y., & Li, S. (2021). Cyberbullying victimization and depression among adolescents: A meta-analysis. *Psychiatry research*, 305, 114198.

- Jenaro, C.; Flores, N.; Frías, C.P. (2017) Anxiety and Depression in Cyberbullied College Students: A Retrospective Study. *J. Interpers. Violence*.
- Juvonen, J. and Gross, E.F. (2008) Extending the school grounds? – Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health* 78(9): 496–505.
- Kim, S.; Kimber, M.; Boyle, M.H.; Georgiades, K. (2018) Sex Differences in the Association Between Cyberbullying Victimization and Mental Health, Substance Use, and Suicidal Ideation in Adolescents. *Can. J. Psychiatry* 64, 126–135.
- Kim, J., Walsh, E., Pike, K., & Thompson, E. A. (2020). Cyberbullying and victimization and youth suicide risk: the buffering effects of school connectedness. *The journal of school nursing*, 36(4), 251-257.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of adolescent health*, 53(1), S13-S20.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137.
- Kowalski, R. M. Limber, S. P. & McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 20-32.
- Litwiller, B. J., & Brausch, A. M. (2013). Cyber bullying and physical bullying in adolescent suicide: the role of violent behavior and substance use. *Journal of youth and adolescence*, 42(5), 675-684.
- Marciano, L.; Schulz, P.J.; Camerini, A.-L. (2020) Cyberbullying Perpetration and Victimization in Youth: A Meta-Analysis of Longitudinal Studies. *J. Comput. Commun.* 25, 163–181.
- Martínez-Monteagudo, M.C.; Delgado, B.; García-Fernández, J.M.; Ruíz-Esteban, C. (2020) Cyberbullying in the University Setting. Relationship with Emotional Problems and Adaptation to the University. *Front. Psychol.* 10, 3074.
- Martín-Criado, J. M., Casas, J. A., & Ortega-Ruiz, R. (2021). Parental supervision: Predictive variables of positive involvement in cyberbullying prevention. *International journal of environmental research and public health*, 18(4), 1562.
- Mikaeili, N., Aghajani, S., & Basharpour, S. (2023). relationship between trait anxiety and emotional clarity with depression symptoms in college students with moderating role of cognitive flexibility. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 11(12), 25-36.

- Olweus, D., & Breivik, K. (2014). Plight of victims of school bullying: The opposite of well-being. In book: Handbook of Child Well-Being, Publisher: Springer Netherlands, Editors: A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes & J. E. Korbin, pp.2593-2616.
- Özen, G. (2018). The effect of recreational activities on trait and state anxiety levels. *Int. J. Res. Granthaalayah*, 18, 60-65.
- Pacheco-Unguetti, A. P., Acosta, A., Marqués, E., & Lupiáñez, J. (2011). Alterations of the attentional networks in patients with anxiety disorders. *Journal of anxiety disorders*, 25(7), 888-895.
- Patchin, J.W. and Hinduja, S. (2006) Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4(2): 148–169.
- Sampasa-Kanyinga, H.; Roumeliotis, P.; Xu, H.(2014) Associations between Cyberbullying and School Bullying Victimization and Suicidal Ideation, Plans and Attempts among Canadian Schoolchildren. *PLoS ONE* .9, e102145.
- Schenk, A. M., & Fremouw, W. J. (2012). Prevalence, psychological impact, and coping of cyberbully victims among college students. *Journal of school violence*, 11(1), 21-37.
- Schneider, S. K., O'donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. W. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American journal of public health*, 102(1), 171-177
- Shayganfar, N. (2020). The effectiveness of Mindfulness-Based Cognitive Therapy on suicidal thoughts of female students with major depression disorder. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 9(7), 25-34.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisén, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26–32.
- Spielberger, C. D. (1970). Manual for the State-Trait Anxiety Inventory (self-evaluation questionnaire). (No Title).
- Taqavi, M., Najafi, M., Kianersi, F., & Aqayan, S. (2013). Comparing of alexithymia, defensive styles and state-trait anxiety among patients with generalized anxiety disorder major depression disorder and normal individuals. *Journal of clinical psychology*, 5(2), 67-76.
- Tomsa, R.; Jenaro, C.A.; Campbell, M.; Neacșu, D.(2013) Student's Experiences with Traditional Bullying and Cyberbullying: Findings from a Romanian Sample. *Procedia Soc. Behav. Sci.*78, 586–590.

- van Geel, M., Vedder, P., & Tanilon, J. (2014). Relationship between peer victimization, cyberbullying, and suicide in children and adolescents: a meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 168, 435–442.
- Vranjes, I., Baillien, E., Erreygers, S., Vandebosch, H., & De Witte, H. (2021). You wouldn't like me when I'm angry: A daily diary study of displaced online aggression in dual-earner couples. *Applied Psychology*, 70(4), 1463–1491.
- Wang, W.; Xie, X.; Wang, X.; Lei, L.; Hu, Q.; Jiang, S. (2019) Cyberbullying and depression among Chinese college students: A moderated mediation model of social anxiety and neuroticism. *J. Affect. Disord.* 2019, 256, 54–61.
- Wright, M. F., Wachs, S., & Harper, B. D. (2018). The moderation of empathy in the longitudinal association between witnessing cyberbullying, depression, and anxiety. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 12(4).

مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية